

## Dagens frågor

### Läget i Danmark

Före det danska folketingsvalet den 4 december i fjol gjorde Venstres ledare, förutvarande utrikesministern Poul Hartling, stor sak av det program, som hans parti hade för de första 100 dagarna efter valet. Redan innan de 100 dagarna var över, befann sig stora delar av väljarna på förtvivlans brant — men Poul Hartling, från den 18 december ledare för Venstres minoritetsregering (22 mandat av 179!) var helt nöjd. Den första ekonomiska överenskommelsen var ett faktum och krafterna kunde samlas — hoppades Hartling — för mera långsiktiga uppgifter.

Men den ekonomiska förlikningen från mitten av februari mellan fyra av Folketingets sex partier (Socialdemokraterna, Venstre, Centrumdemokraterna och Kristeligt Folkeparti) var inte bra. Den innebar att näringslivet skulle få upp mot 2 milliarder kronor till kostnadsdämpade åtgärder, vilket fick flera stora industriledare att betacka sig och en att tala om "Eggerøds bank". Därutöver — och detta blev det mest kontroversiella — blev det på socialdemokratiskt förslag bestämt, att inkomster över 30—40 000 kr skulle beläggas med spartvång, som skulle tas ut mot slutet av 1974, samtidigt med inbetalningen av de sk restskatterna. För större inkomster på över 100 000 drabbar tvångssparandet ganska hårt, och de höga inkomstskatterna, världens högsta, sänkts inte. Sällan har en överenskommelse blivit så enstämmigt kritiskt mottagen av sakkunniga och av pressen.

Politiskt betyder den att det borgerliga samarbetet i dansk politik har slagits i stycken, antagligen för lång tid framåt. Det samarbete, som bildade underlag för Baunsgaard-regeringen 1968—71, var ännu före folketingsvalet i december 1973 det borgerliga alternativet. Efter valet visade det sig, att de tre partier, som under sin regeringsperiod haft en bekväm majoritet, hade krympt ihop till en minoritet. Poul Hartling utmanövrerade den radikale

Hilmar Baunsgaard i kampen om regeringsmakten — något som Baunsgaard inte förlåter — och att de konservativa insisterade på att försöka den gamla kombinationen igen har ingen lyssnat till. De har inte sagt något mera. De är för svaga och för splittrade.

Splittringen inom det konservativa partiet slog kort efter valet ut i full låga. Striden mellan partiordföranden Haunstrup Clemmensen, som sökte sig mot mitten, och riksdagsgruppens ledare Erik Ninn-Hansen diskuterades öppet, särskilt i Berlingske Tidende, och med skarpa personliga hugg från båda ledarnas anhängare.

Utgången blev, att Ninn-Hansen avgick som gruppledare och att Haunstrup Clemmensen har sagt ifrån, att han inte låter välja om sig på partiets riksmöte till våren. Till ny gruppledare har valts advokat Poul Schlüter, som politiskt står Ninn-Hansen närmast. Han håller nu på att formulera en mera precis konservativ politik, som skulle kunna locka tillbaka förlorade röster. Men opinionsundersökningarna efter valet har visat en ytterligare tillbakagång för partiet — enligt vissa undersökningar ned ända till litet över en tredjedel av det antal röster, som partiet hade ännu för få år sedan.

Poul Hartling hade däremot med sin regeringsbildning utan tvekan i första omgången hejdat det tidigare lantbrukarpartiet Venstre tillbakagång. Detta visade de första opinionsmätningarna, och få iakttagare kunde tvivla på att Hartlings fasta beslut att få överta regeringsmakten just hade detta i sikte. En "hårding" kallades Hartling på Christiansborg, ett förvånande öknamn på en mänskligt mycket sympatisk teolog, som utvecklade sig till en kunnig och ganska effektiv utrikesminister, men som kanske inte alltid var hård nog.

Vad vill och kan han med sin nya majoritet i Folketinget? Det är långt ifrån säkert att den kommer att hålla. Den står och faller naturligtvis med att samarbetet med social-



demokraterna (48 mandat av Folketingets 179) kan bevaras. Om detta kan ske, kan man räkna med stöd från den tidigare höger-socialdemokraten Erhard Jakobsens Centrumdemokrater (14 mandat), ty denne förklarade överraskande under de spännande förhandlingarna i februari att hans parti skulle acceptera vad Venstre och socialdemokrater kunde enas om. Denna form av anpassningsförmåga hör trots allt till sällsyntheterna icke blott i dansk politik...

Motviljan mot förlikningen visade sig i att den nyvalde Venstre-medlemmen redaktör Johannes Bøggild i protest mot tvångssparandet lämnade Folketinget för att inte komma i den situationen att vara tvungen att rösta emot och kanske störta regeringen. Hans efterföljare är medlem av regeringen (miljö- och bostadsminister Holger Hansen) och kommer inte att svika. Men man måste också ta hänsyn till Kristeligt Folkeparti (7 mandat), som bara mycket motvilligt gick med på tvångssparandet, men inte ville störta regeringen av den anledningen.

Mogens Glistrup har icke förmått att göra sig gällande annat än med fantasifulla lagförslag, som hittills röstats ned med bastant majoritet. Hans privata advokatverksamhet är nu åter i polisens strålkastarljus (politisk förföljelse, protesterar Glistrup) och en enstaka medlem av hans folketingsgrupp har redan lämnat partiet.

#### Propaganda mot försvaret

Vem väntar sig att i Sverige finna personalgrupper, som regelbundet förhånas och förföljs av en del av den klientel, för vilket de av staten är satta att arbeta, och detta utan att deras arbetsgivare gör någonting för att skydda dem? Det är här inte fråga om t ex uniformerade polismän, som vet att de får tåla åtskilligt av ligister och andra men som samtidigt vet att de har rätt att ingripa och att de har

sina chefer bakom sig. Det rör sig inte heller om kriminalvårdstjänstemän, som visserligen många gånger kan råka ut för besvärliga fall. Det rör sig om anställda inom försvaret, från officerare av alla kategorier till kvinnliga skrivbiträden.

Personalorganisationerna vid Kronobergs regemente har nyligen skickat en gemensam skrivelse till sina förbund för att tala om vad de får uppleva i sin tjänst. De utsätts för kontinuerlig smutskastning från vissa extremistgrupper, säger de. Förföljelsen har fortgått i flera år. Personalen hotas, den skälls för as och svin. Så går det faktiskt till; bekräftelse får man redan genom att bläddra i den på regementet illegalt spridda skriften Fotfolket — en skrift som skulle ha fått den nazistiske utgivaren av Der Stürmer att varmt glädjas över sina lärjungars följsamhet, om han inte för länge sedan blivit hängd. Utgivarna, eller i varje fall utpräglarna av Fotfolket blir inte hängda. De kandiderar till värnpliktsriksdagen.

Vilka extremister som här är fråga om, anges inte i skrivelsen, men det kan väl bara vara KFML(r). Om så är, bör man kunna komma åt verksamheten, vilket emellertid förutsätter att försvarsministern vill och att justitieministern vågar. Skrifter som Fotfolket kan inte framställas innanför ett regementes grindar, utan det görs centralt av en organisation som dessutom innehar ett tryckeri. Att avslöja varifrån skriften kommer kan inte vara alltför svårt, och inte heller bör det vara omöjligt att åtala det äreröriga innehållet. Detta vore åtminstone en början till slutet för spridning av sådana alster. Det är ingenting som extremister i sådana sammanhang fruktar så mycket som offentligt avslöjande.

Kanske kunde också regementets personal slå sig samman med de värnpliktiga för att isolera dem som ägnar sig åt det smutsiga hantverket: de blir efter en tid kända. En kamratpåverkan kan sedan åstadkomma mycken nytta.

Härigenom kommer man dock inte till rätta med organisatörerna. Dessa är starka och kan skaffa fram hur mycket stöd som helst genom Sveriges Radios samling av extremister, för vilka angrepp på svenskt försvar tycks ingå i de regelbundna arbetsuppgifterna. Den som i början av februari hörde ett hysteriskt utbrott av hr Bosse Gustafsson i P 1:s program Fritt ur hjärtat vet vad som menas. Anförandet var inte bara försvarsnihilistiskt. Det innehöll också sådant som att talaren kunde bevisa att 80 % av de svenska officerarna är "höger eller höger om höger", varmed väl i sammanhanget bara kan menas nazister. Ingen ansvarig utgivare i en tidning, som vill vara hederlig, skulle publicera sådant. I Sveriges Radio föll det ingen ansvarig in att inte göra det.

Personalen vid I 11 har alldeles rätt. Den begär ett positivt, officiellt stöd från både fackligt håll och från de demokratiska partierna. Detta är också vad hela försvarsväsendet behöver och långt mera än vad som nu ges.

#### Förnuftets ord

Om så väl skulle bli att U68 försvinner i arkivens djup till välförtjänt glömska, borde en icke ringa del av förtjänsten tillgodoräknas Uppsala universitets rektor Torgny T Segerstedt. Alltsedan utredningen presenterades har han stått som den samlande kraften i den veritabla motståndsrörelse, som utredningen frammanat vid universitetet. Lärare och studenter har nu till sist marscherat upp på en sällan skådad enhetsfront för att avvisa utredningsförslagen. Om än de båda kategorierna naturligen lagt tyngdpunkten olika i sin kritik, har ändå slutsatsen blivit gemensam.

Utredningen kan inte läggas till grund för statsmakternas definitiva ståndpunkttaganden till en universitetsreform. Arbetet måste göras om — i en anda som bättre garanterar att resultatet verkligen främjar vetenskapens frihet

liksom forskningens och undervisningens gemenskap.

Hr Segerstedt har inför slutskedet i debatten kring U 68 samlat sin kritik i en skrift "Hotet mot den högre utbildningen". Sällan har det varit anledning att så varmt rekommendera en politisk stridskrift till allmän begrundan. Han ger lika klagörande som åskådligt de avgörande argumenten mot utredningsförslagen. Hans framställning blir så övertygande just genom att han kan tala utifrån ett helt yrkeslivs erfarenheter. Forskarens, lärarens och universitetsledarens gedigna kännedom om hur problemen både principiellt och praktiskt ter sig lyser igenom snart sagt varje rad. Just därför att han så väl vet vad han talar om, upplevs det som en befrielse när han utan att skräda orden tager itu med den okunnighet, som inte så sällan manifesterats t ex i krav på drastiskt ökat inflytande för det allmänna över universitetet. Han påvisar hur starkt detta inflytande redan är och föreslår konkreta åtgärder för hur det skall utvecklas och balanseras mot den nödvändiga styrelsen genom fackmän.

Hans förslag till sammansättningen av universitetsstyrelserna borde tagas upp till vidare utredning och debatt. Inte minst är det välkommet att han klart säger ifrån, att de av honom föreslagna tre samhällsrepresentanterna i universitetsstyrelserna som särskilt viktig uppgift skulle ha att genom insyn skingra "några av alla de vanföreställningar som nu breder ut sig om det akademiska livets isolering och det inom elfenbenstornet bedrivna myglet".

Dessa vanföreställningar är förmodligen en viktig förklaring till att universitetsreformen kan gå snett genom U 68. Till icke ringa del bär universitetslärare och studenter själva ansvaret för det oroande läget. Hade de tidigare och mer allmänt försökt motverka okunnigheten om och den därav följande bristande förståelsen för universitetens unika och oombärliga roll i samhälls- och kulturlivet, skulle



möjligheterna att vinna gehör varit större. Medborgarna borde också ha fått veta mer om hur det vardagliga arbetet vid forskarbord, i laboratorier och i lärosalar faktiskt ser ut. Hr Segerstedt borde — i tid — fått fler medkämpar i strävandena att föra förnuftets talan.

#### Avspänning i öst

Förra året gav den sovjetiske fysikern och förkämpan för medborgerliga rättigheter Andrej Sacharov en intervju för den amerikanska tidskriften Newsweek. Han sade i den, att kampen för dessa rättigheter nu är meningslös i hans hemland. "Makthavarna uppträder brutalt. På grund av avspänningen anser de sig kunna ignorera den allmänna opinionen i väst." De kan lita på, menade han, att ingen bekymrar sig om att människors frihet undertrycks i Sovjetunionen.

Alldeles rätt hade han inte. Fallet Solzjenitsyn har visat hur en verkligt grov kränkning av en människa framkallat en våg av ovilja. Även i vår riksdag har de demokratiska par-

tierna gett uttryck för den. Resultatet blev för Solzjenitsyns del inte fängelse utan landsförvisning, alltså en offentlig bekräftelse på ofriheten i hans hemland. Han överlevde i alla fall. Men hur många förföljda kulturpersonligheter i Sovjetunionen är atomfysiker eller Nobelpristagare?

Den som påmint om Sacharovintervjun är redaktör Alvar Alsterdal, som i Utrikespolitiska Institutets skriftserie Världspolitiska Dagsfrågor skrivit en liten broschyr kallad "Avspänning i östpERSPEKTIV". Den skall man inte gå förbi. Författaren påminner där om den hos oss nästan bortglömda kommunistiska grundtanken, att den fredliga samexistensen är ekonomisk och politisk men inte ideologisk. Den kommunistiska generallinjen är läran om att kapitalismen oundvikligt kommer att förintast genom en revolutionär övergång till socialism. Man kan, som en rysk historiker nyligen sagt och som Alsterdal citerar, göra "bruk av skilda diplomatiska metoder" för att lösa Sovjetstatens utrikespolitiska uppgifter. Men det slutliga revolutionära målet står fast.

Det är häpnadsväckande, hur öppet detta sags ifrån inom Sovjetunionen under det se-

### *Pärmar för årgång 1973*

kan rekvireras från Svensk Tidskrifts expedition, tel 08-21 00 49, eller genom insättning av kronor 14: 60 (inkl. moms och porto) på postgiro 7 27 44—6.

naste året, utan tvivel för att lugna de inhemska kritikerna av SALT-förhandlingar och nedrustningskonferenser. Sådana kritiker finns nämligen: en av dem är Sovjetunionens chefsideolog Mikhail Suslov. Hans ställning är mycket stark och han är en trogen gammal stalinist. Det är säkerligen bl a med hans stöd, som en professor i Moskva föreläst om rättfärdiga och orättfärdiga krig — en tanke som skall hållas levande hos unga kommunister. Inbördeskrig är "legitima, progressiva och nödvändiga", dvs om de är riktade mot en demokratisk styrelse i ett icke-kommunistiskt land.

Men denna lära går vida längre. I Bonn har en diplomat vid Sovjetambassaden öppet

förklarat under en diskussion, att Sovjetunionen inte kommer att angripa Förbundsrepubliken "såvida inte där inträffar något som hotar freden". Vem avgör vad som är hot mot freden — ja, frågan behöver inte ställas.

Avspänning är, som Svensk Tidskrift framhöll i en ledare i årets första nummer, något mycket ovisst och osäkert. Vi förväntar knappast, att de svenska troende partivänner, som skriver försvarsministerns säkerhetspolitiska bedömningar i statsverkspropositionen, skall taga intryck av oss; inte ens verkligheten tycks påverka dem. Men nog borde de läsa en av sina egna. Redaktör Alsterlund, författaren till här nämnda broschyr, är ledarskribent i Arbetet, partiets mest betydande tidning.